

Florea Burtan

**Aprecieri
critice**

de Ana Dobre

Poetul Florea Burtan se încapățânează să rămână un romantic, un romantic care cunoaște rigorile clasicului și care a experimentat structurile liricii moderne, evidente în ambiguitatea simbolului, în preferința pentru oximoron, metonimie și sinecdocă, variante ale metaforei.

Nota dominantă a creației sale, așa cum rezultă și din antologia „Grădina amară”, colecția Opera Omnia, Editura Tipo Moldova, 2014, este elegiacă, un elegiac generat de conștientizarea trecerii, atingând melancolia romantică, încadrat clasic în rigorile unor catrene cu ritm constant și rimă. Acest fapt nu indică o uniformitate, cât o continuitate, o cadență a rațiunii care se străduiește să domine euforia și beția dionisiacă a sentimentelor. Apolinicul și dionisiacul apar constant, în imagini poetice menite a evidenția stările poetice ale lirismului propriu.

Capacitatea de a gândi în metafore, de a însufleți obiectele integrându-le într-un univers sufletesc propriu conferă poeziei însemne specifice în care se pot recunoaște datele unui imaginar poetic specific. Poetul aude cuvintele și muzica lor învăluie sensurile în metafore surprinzătoare: „crapă somnul în oglinzi”, „întunericul și-a pus obosite veșminte”.

Deși atmosfera are atributele bacoviene ale singurătății și ale însingurării, Florea Burtan nu este un epigon. El construiește, folosind culori asemănătoare, propriul imaginar poetic, diferențiat prin nota romantică, elegiacă, atins de efluviile expresioniste ale țipătului interiorizat. Spațiul rural, spațiul amintirilor și al nostalgiei, este redat, astfel, viziunii moderne, resemantizat pentru a sonoriza emoția omului postmodern.

Adresate unei iubite spiritualizate, ipostază a eternului feminin sau proiecție a unor virtualități erotice, poezia, în metru clasic, cu o muzicalitate oarecum solemnă, derivată din cadențe ritmate și rimate, are o eleganță discretă, o noblețe a sentimentelor, diferită total de proza poetică din poezia tinerei generații, calități derivate din modul personal de a trăi întâmplările, de a semantiza lumea cu înțelesuri proprii.

Notele contrastante („De prea mult întuneric, m-am umplut de lumină”) creează imagini oximoronice interesante pentru a sugera complexul uman al trăirilor derutante, evanescente, fulgurante, predominante prin repetare și perpetuare a clipelor. Atins de melancolia trecerii, Florea Burtan nu este un monocord, nu cântă exclusiv pe coarda pesimismului. Imaginile întunericului sunt contracarate mereu de explozii de lumină: „văpăi de crini”, focul iubirii care „pârjolește” podelele, „părul bălai” al iubitei. Adevărate „ceremonii”, cum le numește poetul, în aceste poezii sunt celebrate marile valori ale vieții: omul, iubirea, spațiul rural.

Preponderent hibernale, poeziile au o căldură a lor, întreținută de tensiunea și intensitatea trăirilor. Identificăm un expresionism edulcorat în care puterile interioare ale eului depășesc, prin vibrație și sentiment al dezmarginirii, vitregia realului. Iarna este, în alegoriile simbolice ale poetului, personificarea unei vârste, în aceleași imagini oximoronice date de inadecvarea dintre vârsta interioară și cea biologică: „Acum se lasă iarna la mine în cuvinte” sau „Iarna rățăcește, prin cătun dezbrăcată,/ Tinerețea mea desenează, pe o frunză, o față...”. „Iarna din cuvinte” transcrie răceala sentimentelor tradusă de discrepanța dintre aparență și esență.

În „timp de poveste”, imaginile hibernale par, mai ales, esențiale – cu săniile care lunecă pe vaste întinderi de zăpadă, cu clinchetul clopoțelilor care „se zvonește” din depărtări. Asociate cu imagini ale arhaicului românesc – candela, ograda, colindul, poezia circumscrie un „timp de poveste”, o poveste a ființei, dintr-un trecut personal, cu părinții în icoane de lumină: „Tata a alungat întunericul din ferestre...” Potopul de zăpadă, la ora târzie a vieții, „ninge păgân”, însoțindu-se cu sentimentul singurătății, al rătăcirii pe cărările vieții, ale destinului: „Adună-mă de pe drumuri, iubito,/ Ca pe o frunză pălmuită de vânt”.

Sentimentul pierderii rostului este copleșitor și dezarmant: „Nu mai am cărare”, „Nu mai am hotar”, se lamentează poetul „întors cu fața către iarnă”. Atins de dorința dezmarginirii, el își conștientizează limita fără să se răzvrătească împotriva tragicei condiții umane: „Aș tot pleca, dar nu mai am cărare/ Și nici veșminte bune de purtat...” În absența unui timp personal („De-atâta timp, nu mai am hotar”), orizontul de așteptare a speranței de iluzie se neantizează. Poetul are „un singur drum”, cum Eminescu mai avea un singur dor, al morții. Este „drumul de străbătut” până la capătul eului. Acolo se închid porțile vieții și „simpla poartă” a eului: „Mai am un singur drum de străbătut,/ O simplă poartă de închis, în mine...”

În visul poetului „se întocmește” o femeie frumoasă. Lirismul obiectiv sugerează o detașare, poate o dedublare, dar poezia transmite sensul

discrepanței dintre ceea ce este și ceea ce pare a fi. E „un semn” că sufletul omului refuză să îmbătrânească, iluzionându-se în eternitatea unei tinereți a spiritului. În ceremonia sensului, poetul își „transcrie” viața, o transcende, o scoate din contingent și o înscrie în marile sensuri ale simbolurilor personale prin care tinde să valorizeze nu doar propria viață, ci viața în general. Nu lipsește presentimentul târziului, sugerat prin „pasărea nopții” care „și-a lipit aripile grele de geam”. Iubirea oferă un univers compensatoriu în care poetul se integrează pentru a se elibera de sentimentul trecerii.

Plânsul interior („O caleașcă de fum a fost trasă la scară/ Și mă imploră, iubito, să plâng”) poate să copleșească ființa, dar aceasta nu conduce la gesturi finale. Poetul rămâne pe „podul iluziei”, contemplându-și amurgul, conștient de resemantizarea lumii: „cărările umblă cu singurătatea în spate”, iar în odaie, focul e aprins de „lemne îngândurate”. Constant invocata iubită devine reperul fundamental al poetului în lumea care pare că se prăbușește. Atins de trecere, de imaginile hibernale – ale iernii calendaristice și ale iernii vieții, poetul se sustrage oferindu-și, în compensație, multitudinea imaginilor iubitei asociate iubirii, sentiment care dă omului iluzia nemuririi: „Să mă țină aici, răbdător, lângă prag,/ Departe de drumul șerpuitor și pribeag”.

„Iluzie somnoroasă”, iubita, „tânără și atât de frumoasă”, corporalizare tainică a iubirii, hrănește visul de dragoste și de creație. „Rezemat” de dogoarea ochilor ei, el resimte fiorul iubirii și al morții. Motivul iubirii ca thanatos capătă această realizare tulburătoare în poezia în care discreția trăirilor își asociază ceremoniile cuvântului întemeietor în paleta bogată a sensurilor. Cecitatea clamată de poet („am orbit, așteptându-te...”, „nu te mai văd, luminile s-au stins”) se referă la pierderea sensului, lumea părându-i, blagian, un „paradis în destrămare”. Starea poetică este așteptarea, o așteptare absurdă, care nu-și conștientizează obiectul. De aici, starea firească și logică – resemnarea. Detaliile înregistrate de ochiul înfiorat al poetului sunt traduse în imagini copleșitoare: „Privirile lumii au renunțat să te caute/ Bucuriile s-au înzăpezit în rana din flaute,/ Acum, semăn cu un dus la tortură,/ Condamnații respiră gură la gură.// Rog cuvintele să învețe să tacă,/ Să ia loc la masa aceasta răbdător de săracă,/ Asuprită de palide flori și merinde puține/ De poemul, care nu mai știe nimic despre tine”.

Poetul se lasă „jefuit” de iubire și vis, de dor și lumină, de cuvinte, „de o mie de flaute”, acceptă chinul – „mă răstignesc singur, car pietre de moară”. În rătăcirea „pe cărări neumblate”, nu se întrezărește niciun sens – „cineva a pârjolit toate grădinile”, iar o „mână indiferentă” stinge luminile.

Nici cuvintele nu mai răspund chemării de gând și de sens, „s-au zăvorât într-o lume străină”. Absența sensului, a ordinii care generează logica și coerența realului apare în imagini ale negației, cuprinse în semantica adverbului „nicăieri”. Poemul însuși „se lasă jefuit de cuvinte”. Fierbințeala zăpezii traduce febra unei lumi în derivă care-l asociază degringoladei și pe poet, în efortul de a regăsi sensul pierdut: „Eu continui să reconstitui chipul unei erori”. „Haitele de întuneric” copleșesc lumea, o iau în stăpânire și întronează haosul.

Un leitmotiv este mierea, în asocieri surprinzătoare: „mierea fierbinte”, „mierea amară”, „mierea pletelor tale arde”, „mierea trupului” care pârjolește podelele, „mierea alungată din rai” respirată de trupul iubitei, creând imagini sinestezice ale frumuseții care, ca-n viziunile lui Dali, „curge” asemenea timpului, mod ingenios de a transpune motivul iubirii ca thanatos.

Metafora definitorie este *labirintul*, iar imaginea obsedantă – a omului rătăcit în labirint. În absența sensului, lumea recade în haos, iar omul resimte pedeapsa divină (*Labirint*). Trădarea de care vorbește poetul („Trădarea ne e singura salvare”) este trădarea valorilor care au menținut lumea în ființă mii de ani, e trădarea față de Dumnezeu. De aceea, ca pedeapsă, Dumnezeu nu mai răspunde omului, căile de comunicare s-au închis. Poetul se simte un străin, în raport cu lumea și cu sine („sunt zăvorât într-o viață străină”), făcând eforturi disperate de a „îmblânzi” lumea, lucrurile, oamenii. Pașii care se aud în nopți cutreierate de „furgonete de bronz” nu mai deschid drumuri sau uși, ci le închid (*Furgonete de bronz*).

Ajuns „la capătul lumii din vis”, poetul constată, „obsedant și mereu”, același disconfort al lumii, aceeași alienare a eului: „...nu mai încapi/ nici în disperarea sângelui tău”. Gloria nu compensează neîmplinirile. „Culmile gloriei” întrețin iluzii și potențează nefericirea la „ora fântânilor înecate”, când aerul „putrezește-n statui”.

Peste poezia lui Florea Burtan adie melancolia unei tristeți metafizice, greu de numit, dar resimțită acut. E o stare conștientizată de certitudinea trecerii, poetul reținând „numărătoarea inversă” a vieții, „apocalipsa” și repetițiile pe care le face mereu moartea. Imaginea finală este a poetului care acceptă mioritic datul. El e pregătit pentru marea trecere: „M-am pregătit îndelung, am urcat/ Muntele sfânt, de o mie de ori..”, continuând să creadă în valorile spiritului, prin care omul poate aspira la nemurire: „Sunt gata de drum, am închis/ Ușile care dau înspre moarte”.

Poezia lui Florea Burtan capătă astfel de inflexiuni de meditație asupra rostului lumii și al omului care repun într-o lumină reflexivă întregul imaginar poetic. Reflexie a unei atitudini în fața existenței, elegiacul se convertește în filosofie a vieții și transpune creația într-o metafizică proprie în care poezia capătă individualitate și strălucire.

Ana Dobre